

Kellele neid vanu väljendeid
tarvis on!

Emakeele Selts 2018

I Kuidas lapsed mõistavad metafoore?

1. Milline on see inimene, kelle kohta öeldakse, et ta on *nagu jänes*?

- arg, argpüks, pelglik... – 23
- kiire, osav, pikkade hammastega, kes hüppab, hüperaktiivne – 19
- valge – 1

2. Milline on see inimene, kelle kohta öeldakse, et ta on *nagu hunt*?

- vihane, nutab kõva häälega, ulub palju, julge – 10
- ettevaatlik, kaval, valelik, tark, öösiti üleval, jookseb kiiresti, hiilib teisi... 33

II Kuidas lapsed mõistavad metafoore?

3. Kindla käega on see, kes ...

- õiged vastused – 0
- erinevaid üksikvastuseid – 43, oskab hästi oma tööd, oskab kõike teha, õpib nii kui kästi, kellel on head mõtted

4. Talvel võib tuba nii külmaks minna nagu ...

- hundilaut – 1
- Antarktika, jääkaru, külmkapis... 42

Emakeele õpikud

I klass – selgita, kuidas sa saad aru lausest *nüüd on tal vesi ahjus*

II klass – kuidas saad sina aru ütlusest *võta näpust*

III klass – jäta meelde *kõht on tühi nagu kõrbemaastik*

IV klass (töövihiku ülesanne) – kasuta järgmisi kõnekäände lausetes

- *ei näe sõrmegi suhu pista*
- *hambaid varna panema*
- *võta jalad selga*
- *kõrva taha panema*
- *jalgu seinale panema*

pooletobine riik

- **pooletobine** vaimselt ebanormaalne **poole** ~ vähese ~ kerge aruga, kohtlane, **poolemeelne**, [kellelgi] **pole täit** ~ selget aru peas
- *Rahvusvahelise õiguse kiuste ilmub Euroopa kaardile pooletobine riik.*
- *Pooletobised vanadekodud.*
- *Lihtsalt pooletobine seisukoht.*
- *Kogu oskus, mis on, on pooletobine.*
- *Pooletobine soperdis.*

Metafoori olemus

- metafoor ei ole poeetiline kaunistus, isoleeritud konstruktsioon, vaid tunnetusmeetod
- metafooride abil saab luua uusi tähendusi
- metafoorid tekivad erinevate mõistevaldkondade suhestamisel
- metafooride süsteem on osalt universaalne, osalt kultuurispetsiifiline, metafoorsed keelendid muutuvad ajas
- tähendusülekanded on kõige rangemate teaduslike mudelite aluseks

Meie igapäevane metafoore keel

- tavaliselt ei taju (*siilikübar, harksaba, teiste sabas*)
- tajume ja mõistame (*näpuga näitama, keelt peksma, lahtisest uksest sisse murdma*)
- tajume, kuid ei mõista (*nagu valdas* (valdas – 'kaevuvinn', 'koormapuu'), *nagu koovits* 'pikka kasvu'), *nagu parsil kuivatatud, nagu lõhnast võetud* 'köhn')
- kasutame oma keeleloomevõimet ja taasluustame või loome uusi metafoore: *tädi Maali, Vene karu; libistab elu*

Sõnavara tekib reeglipäraselt

I lõputu ja muutuv hulk mõisteid – piiratud arv keelendeid

Must a) musta värvi, b) määrdunud -> süüga koormatud, häbiväärne

II üks mõiste – suur hulk keelendusi

pea – *nupp*, *latv*, *kolu*, *kupar*, *pööning*, *katus*, *mõtlemine* – *pead murdma*, *ajusid liigutama*, *ajusid/pead*

III kujundid tekivad süsteemselt ja reeglipäraselt

INIMENE ON LOOM: *suur nagu hobune/elevant*

INIMENE ON KEHAOSA: *tarkpea*, *maiasmokk*, *parem käsi* 'tubli abiline', *hambamees*

VAIDLUS ON SÕDA: *sõnasõda*, *jäi vaidluses alla*

Täna tähelepanu eest!

